

Szegeden négyszer járt a király

Ferenc Józsefet és feleségét, Erzsébetet 140 éve koronázták meg Budán. Az évfordulóra most a kiegyezés miatt emlékezünk. Az uralkodó nem vereségként élte meg a kiegyezést. Inkább azt az érzést erősítette meg benne, hogy a birodalom békéjéhez és jólétéhez járul hozzá – állítja Gerő András történészprofesszor, a Habsburg Történeti Intézet vezetője. A király négyszer látogatott Szegedre.

Könnycsepp

Négyszer járt Szegeden Habsburg Ferenc József. Először 1854-ben, amikor fiatal házasként beutazta Magyarországot – Sissyvel együtt. Aztán 1872-ben, amikor délvidéki utazást tett, s érintette Szeged városát is. „A Víz” pusztítása után, 1879. március 17-i látogatásakor megrendült a romvárossá lett Szeged látványától. De mikor 1883. október 14-én visszatért, modern várost látott: háromnapos itt-tartózkodását „király napoknak” nevezték. Királyi lehetett a látvány is, hiszen például ott, ahol négy és fél évvel korábban Ferenc József csónakkal járt, már fölépültek a paloták, a középületek, a burkolt utak; a Széchenyi tér a mai arcát mutatta; fölavatta a színház épületét. Jókai valahogy úgy fogalmazott: a vízözön, ami mindent lerombolt és egy királyi könnycsepp, ami mindent fölépített.

– A kiegyezési folyamat Deák Ferenc 1865. húsvéti, névtelen cikkével kezdődött, és mintegy két évig húzódtott. Mi tartott ennyi ideig?

– Az, hogy közeledjenek az állásponthoz. Ferenc József sokkal többet engedett, mint a magyarok. Ő egységesen irányított, abszolutisztikus berendezkedésű birodalmat akart. Végül erről lemondott, és Magyarország alkotmányos berendezkedésű lett, ahol tisztelgettek a liberális szabadságjogokat. Ferenc József azért is hajlott a kompromisszumra, mert szembe kellett

néznie azzal a ténnyel, hogy amíg a katonaság erejét a belső rend biztosítása köti le, nemzetközi mozgásteret leszükkül.

– Ferenc József vereségként élte meg a kiegyezést?

– Ő rendkívül kötelességteljesítő ember volt. Egy bürokrata hivatalnok és egy katona keveréke. Neveltetéséből adódóan egyrészt azt gondolta, hogy Isten kegyelméből uralkodik, másrészt, hogy az itt élő népeket kell szolgálnia. Nem vereségként élte meg tehát a kiegyezést. Inkább azt az érzést erősítette meg benne, hogy a birodalom békéjéhez és jólétéhez járul hozzá. Krúdy Gyula írta visszatekintve erre az időszakra, hogy Ferenc József alatt százféleképpen lehetett beszélni, de csak egyféleképpen kormányozni. A Monarchia végül nem a belső feszültség-halmazba rokkant bele, hanem abba a nagyhatalmi akaratra, amely a világháborút követő békerendszerben jelent meg. Hozzáteszem: a Monarchia utolsó időszakát sokan széthadht világnak írják le, holott hadserege a németnél másfél-két hónappal, az orosznál egy évvel tovább kitartott.

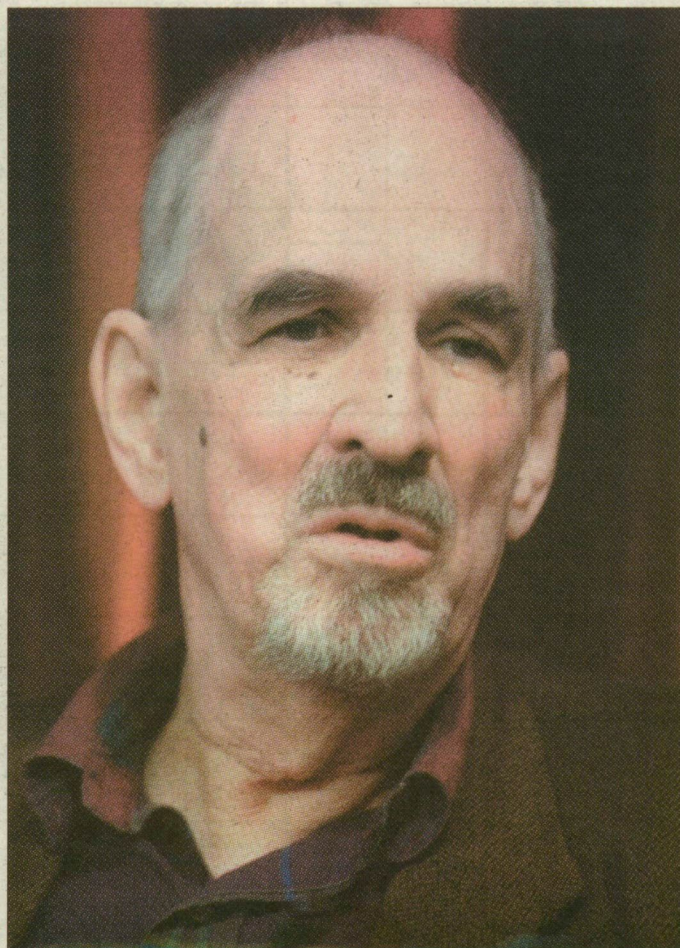
– Meglepő párhuzam vonható Ferenc József és Kádár János között: mindketten kivégzésekkel kezdtek, haláluk után közvetlenül mégis a legnépszerűbb történelmi személyiségek közé kerültek. Hogyan látja ezt?

– A magyarok gondolkodásukban, nyíltan nem szeretik a kompromisszumokat, másfelől viszont elképesztően pragmatikusak. Megtanulták, hogy a viszonyokat tisztelni kell, és azokon belül akarják elérni azt, ami számukra békét jelent. Ha Libényi János merényletkísérlete sikerül Ferenc József ellen 1853-ban, akkor az uralkodónak nem lenne semmifajta pozitív emlékezete. Ugyanígy Kádárnak sem, ha mondjuk 1962-ben meghal – mint ahogy a rövid ideig hatalmon lévő Szálasinak vagy Rákosinak sincs. A magyarok azonban szeretik a békés konszolidációkat, ezért mind Ferenc József, mind Kádár esetében számít nekik a következő néhány évtized, amit békében tölthettek el, a biztos tudattal, hogy ötről hatra jutnak.

H. G.

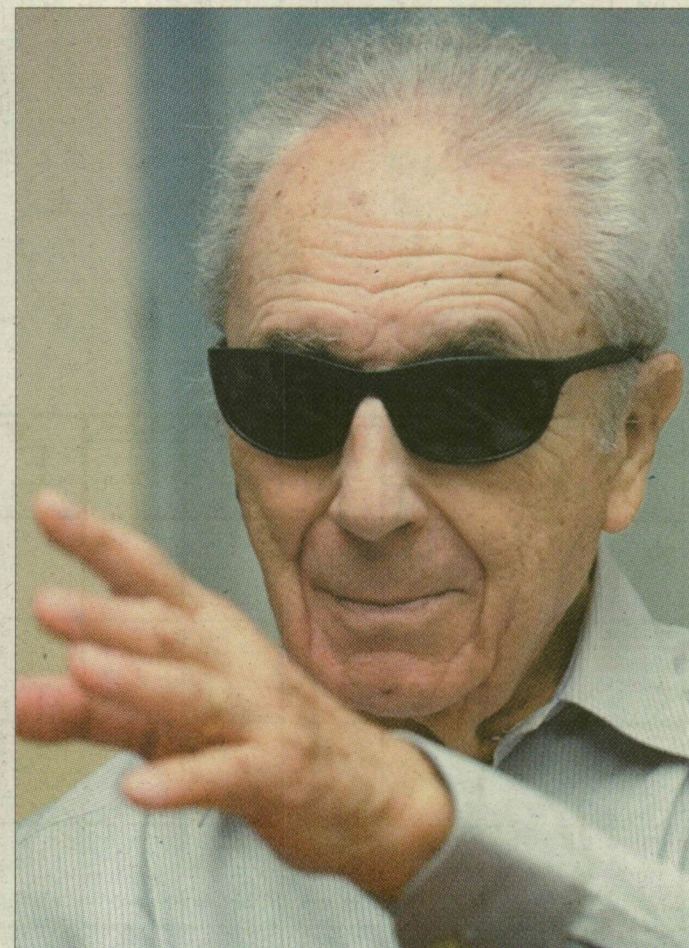
ELHUNYT INGMAR BERGMAN ÉS MICHELANGELO ANTONIONI

Az európai film fekete napja

Ingmar Bergman imádta a színházat, mégis filmjei tették ismertté

FOTÓ: MTI/EPA/JONAS EKSTROMER

Ösztönös rendező volt. Michelangelo Antonioni 2002-ben Velencében

FOTÓ: MTI/AP/LUCA BRUNO

Tragikus dátumként vonul be a filmtörténetbe július 30-a. Egyazon napon hunyt el az európai mozi két, talán legnagyobb alakja: Ingmar Bergman és Michelangelo Antonioni filmrendező.

Pályafutásukra emlékezve utánajártunk, Szegeden hol lelhetjük fel a mozgókép mestereinek nehezen hozzáférhető műveit.

A filmvilág fekete napként jegyzi majd július 30-át. Két világhírű rendező, a svéd mozi legjelentősebb alakja, Ingmar Bergman és az olasz filmfenomén, Michelangelo Antonioni egyazon napon távozott az élők sorából. De nem csak haláluk dátuma egyezik, pályájukon is felfedezhetünk párhuzamokat: mindketten az ötvenes években aratták első sikereiket, a hatvanas években csiszolták tökélyre stílusukat, majd a nyolcvanas évek közepén vonultak vissza a mozifilmek világától.

Lelkek feltárója

– Megrendítően szívbeteges, hogy a két óriás egy napon halt meg. Ennél jobbat rendezni sem lehetett volna! – mondta Erdélyi Ágnes, a szegedi Grand Café Mozi és Kávézó munkatársa. A szegedi artmozi gyakran vetíti a két művész filmjeit.

Kettejük közül Ingmar Bergman volt a fiatalabb: 89 évet élt. Bergman színházi rendezőként kezdte pályáját, színdarabokat írt, és filmjei forgatókönyveit is önállóan jegyezte. Az áttörést az 1957-es A hetedik pecsét hozta meg számára. A hatvanas évek elején alkotta meg az öt híressé tevő magánytrilógiát, melynek középső darabját, az Űrvasorát tartotta legjobban sikerült filmjének. A későbbiekben olyan filmtörténeti mérföldköveket jegyzett,

Rendezők a mesterekről

Nagyra becsülte a közönség elérését, a számukra elmondott történeteket, és nem tartotta sokra a csak sznobok és esztéták által érhető történeteket – jellemezte Ingmar Bergmant Szabó István filmrendező az MTI-nek. A két rendező jól ismerte egymást. Képi világában iskolát teremtett az emberi arcoknak a végsőkig való feltárásában, és mindenkinél kendőzetlenebbül mutatta be a lélek rejtett titkait, frusztrációit.

Gaál István rendező, aki találkozott is Michelangelo Antonionival azért becsüli nagyra az olasz mestert, mert szembe mert szállni korának trendjével és a filmművészetben következetesen a maga útját járta, majd sikerével bizonyította, hogy neki volt igaz. Művészetét a látvány kötötte le, ezt próbálta meg filmjeiben megfejteni; a maga választott útján indult egy olyan csapás felé, amely végtelenül veszélyes, szirtes és göröngyös út volt.

mint a Persona és a Suttogások és sikolyok, melyekben a nők közti bonyolult viszonyokat mutatta be. A Personában egy híres színésznő és az ápolónője közti kapcsolatot ábrázolja. Azt a folyamatot mutatja meg, ahogy a két nő fokozatosan eltávolodik egymástól, miközben igyekszik érzelmileg megnyomortítani a másikat. Bergman az 1982-es Fanny és Alexanderrel visszavonult a mozi világtól, de a tévé és a színház megmaradt örök szerelmének. Az 1973-as Jelenetek egy házasságból című filmjének televíziós folytatása, a 2003-as Saraband volt a mester hatyúdája. Bergman nagy hatást gyakorolt az európai filmművészetre. Filmjeiben sokáig időzött szereplői arcán, a lélek apró rezdüléseit próbálta feltárni.

Az olasz film megújítója

Michelangelo Antonioni filmkritikusként kezdte pályáját, majd forgatókönyvíróként került közelebbi kapcsolatba a mozi világgal. 1957 hozta meg számára is az igazi sikert A kiáltással. Az 1960-as évek elején készítette el tetralógiaként is emlegetett női filmjeit. Ennek nyitódarabját, A kalandot 1960-ban a Cannes-i Filmfesztiválon

kifütyülték, mert nem értették Antonioni új filmnyelvét, a rendező ugyanis a cselekménnyel szemben a hangsúlyt az emberi kapcsolatokra és az érzelmekre helyezte. Ennek ellenére a zsűri különdíjjal távozott. Angliában forgatta legjelentősebb filmjét: a Nagyítást. A film középpontjában egy felkapott divatfotós áll, aki egyik felvételén egy gyilkosság nyomaira bukkan. Ez a film már kiérdemelte Cannes-ban az Arany Pálmát. Fontos filmje az 1975-ös Foglalkozása: riport, melyben az akkor már világsztár Jack Nicholson játszotta a főszerepet. 1985-ben szélütés érte Antonionit, amelynek következtében részlegesen lebénult, valamint megnémult. Ezután már csak ritkán rendezett. Az 1995-ös Túl a felhőkön Wim Wenders segítségével forgatta le, utolsó rendezése a 2004-es Eros című antológia egyik rövidfilmje volt – ezek azonban nem tartoznak jelentős munkái közé. Csaknem 95 évesen hunyt el Rómában, alig néhány órával követte Bergmant.

Életműtörédek Szegeden

– Ez a szomorú esemény talán ráirányítja a figyelmet arra, hogy hazánkban a két

mester életművének csak töredékéhez lehet hozzáférni – mondta Erdélyi Ágnes. A Grand Café mindkét rendezőről szeretne méltóképpen megemlékezni, de csak azon filmjeiket vetítik majd, amelyek megtalálhatók a Nemzeti Filmarchívumban. Bergmantól A hetedik pecsét, a Szűzforrás és a Persona egyébként is szinte minden évben szerepel a Grand Café műsorán. Érdekes ezeket elcsípni, ugyanis a szegedi videotékák kínálata szegényes: a két rendezőnek legfeljebb egy-két, de általában egyetlen filmje sem kölcsönözhető. A Belvárosi mozi videofilm-kínálatában és a Somogyi-könyvtárban viszont olyan igazi kuriózumokat találhatóunk tőlük, amikhez jelenleg nem nagyon lehet máshol hozzájutni, ilyenek például Antonioni Napfogatózása vagy Bergman A varázsfulvolája. A szegedi Media Marktban a héten megnőtt az érdeklődés Antonioni és Bergman filmjei iránt, ezért mindkettőjük itthoni forgalmazásában levő filmjeiből rendeltek, köztük Bergman trilógiájából és a Foglalkozása: riportertől is.

DUNAI TAMÁS

In memoriam

Egy-egy filmmel tiszteleg a filmtörténet hétfőn elhunyt legendás alakjai előtt a Magyar televízió. Ingmar Bergman svéd rendező Suttogások és sikolyok című filmdrámája tegnap volt látható; az olasz mester, Michelangelo Antonioni Nagyítás című filmjét pedig ma 23.15-től sugározza az m1. A Duna Televízió vasárnaptól kezdve Ingmar Bergman 11 filmjét tűzi műsorára. Holnap este 21.20-kor a világhírű svéd rendező utolsó alkotását, a 2003-ban készült Sarabandot láthatjuk.

Ferenc József emléként festmény őrzi a szegedi városházi díszteremben

FOTÓ: FRANK WETTE